

лактациям. Оптимальная продуктивность матерей быков для данного стада 8001-10000 кг молока.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Дуйшекеев О. Новое в селекции молочного скота. – Бишкек: Кыргызстан, 1990. – 98 с.
2. Горелик О.В., Санова З.С., Федосеева Н.А., Новикова Н.Н., Тинаева Е.А. Анализ селекционно - генетических признаков у коров разного возраста // Аграрный вестник Урала.- 2018. - №12. – С.33-38
3. Шаркаева Г.А. Молочная продуктивность коров комбинированных пород // Теория и практика современной науки. – 2017. - №2(20). – С.672-675
4. Санова З.С., Федосеева Н.А., Делян А.С. Селекционно-генетические параметры выраженности признаков молочной продуктивности коров породы шведеш ред // Вестник Мичуринского государственного аграрного университета. - 2018.- №1. - С.78 -81.
5. Шайдуллин Р.Р., Шарафутдинов Г.С., Сибагатуллин Ф.С. Степень влияния родителей на продуктивность коров дочерей // Концепт. – 2013. – Т. 3. – С. 536–540

ТҮЙІН

Мақалада Калужск облысы Козель ауданы «Красный комбинат» ЖШҚ асыл тұқымды репродукторында өз ата-аналарының өнімділігіне байланысты сычев тұқымының 1236 бас сиырларының сүт өнімділігін зерттеу нәтижелері баяндалған. Әр жастағы сиырлардың сүт өнімділігінің талдауын есепке ала отырып, әкесі шешесінің өнімділігіне байланысты өсіретін сычев сиырлар тұқымы үшін өндірушілерді одан әрі іріктеу үшін ұсынымдар берілді. Соңғы аяқталған лактация бойынша сиырлардың өнімділігін талдау әке шешесінің өнімділігіне байланысты бірінші және үшінші лактация бойынша дерлік заңдылықтарды көрсетті. Осы табын үшін бұқа шешелерінің онтайлы өнімділігі 8001 -10000 кг сүт. Әкесінің анасының өнімділігі 10000 кг-нан жоғары болғандықтан, барлық талданатын лактация бойынша қыздардың өнімділігі төмендегені байқалады

RESUME

The article presents the results of the study on milk productivity of cows depending on productivity of their parents in the breeding farm, ООО "Red mill" Kozelsky district of Kaluga region on the General population 1236 cows sychevskaya breed. Taking into account the analysis of milk productivity of cows of different ages, depending on the productivity of the mother of the father, recommendations for further selection of producers for herds of breeding Sychevsky breed are given. Analysis of productivity of cows for the last completed lactation depending on the productivity of mother father showed almost the same pattern as the first and third lactations. The optimal productivity of mothers of bulls for this herd is 8001-10000 kg of milk. %. It is noted that with the increase in the productivity of the father's mother over 10,000 kg of milk, there is a decrease in the productivity of daughters for all analyzed lactations.

ӘОЖ 636. 372.251

Тулбаев Б., ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, доцент

Смагулов Д.Б., PhD, доцент м.а.

«Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық -техникалық университеті» КеАҚ, Орал қ., Қазақстан Республикасы

ҚОЙЛАРДЫҢ КӨБЕЮ ҚАБІЛЕТТІЛІГІ МЕН ӨНІМДІЛІГІН АРТТЫРУ

Аннотация

Мақалада заманауи зерттеулер мен шаруашылықтардың озық тәжірибесіне сүйеніп романов тұқымының өнімділік, биологиялық, физиологиялық ерекшеліктері мен көбею қабілеттілігі ғылыми тұрғыдан жан -жақты сипатталған. Авторлар олардың гендік қорын

елімізде өсірілетін жергілікті қой тұқымдарының көбею қабілеттілігін жақсартып, саулықтардың төлдегіштігінің көрсеткіштерін жетілдіру жолымен барынша көп төл алып, бағлан мен жас қой етін өндіру мен экономикалық тиімділікті арттыру туралы ұсыныстарымен бөліскен. Сонымен қатар бұл тұқымның жаңа мол өнімді етті -тондық типінің артықшылықтарын дәлелдейтін мәліметтерге де қой өсірушілердің назарын аударған. Романов саулықтарын еділбай қошқарларымен өнеркәсіптік будандастырудың еркек тоқтылардың өнімділігіне әсерін баяндап, Батыс Қазақстан аймағы жағдайында бұл әдісті кеңінен қолданудың кемел келешегіне тоқталған. Қазақстан Республикасының Ақмола облысының Зеренді ауданында романов тұқымының қойларын өсірудің оң нәтижесі мен көршілес Ресей Федерациясының Самара облысы Кинель ауданының «Степь» ЖШҚ табиғаты мен ауа райының жағдайының Батыс Қазақстан облысына ұқсастығы мен территориялық жақындығына сүйеніп, «Kazakh Meat Industry» ЖШС -інің «Бордақылау алаңы бар 40000 бас қойға арналған қой шаруа ашылығы» инвестициялық жобасын жүзеге асырылуына жан -жақты қолдау жасап, Жәңгір хан атындағы БҚАТУ жанынан құрылған жобалық офистің ғалым - кеңесшілерінің ғылыми қамтумен айналысатынын тілге тиек еткен.

Түйін сөздер: поликүйлегіштік, көптөлдегіштік, көбею қабілеті, жерсінгіштік, гендік қор, романов тұқымы, табынды толықтыру.

Кіріспе: Қойлардың өнімділігін арттыру, асылтұқымды өнімнің сапасын жақсарту – қой шаруашылығын дамытудағы көкей кесті мәселе.

Романов қойлары әлемдік гендік қордың аса құнды тұқымы. Бұл тұқым алыс және шет елдердің қой тұқымдарының өнімділік сапаларын арттыруға кеңінен қолданылуда. Өкінішке орай соңғы кезде романов тұқымының қойларының өнімділігі мен қозылардың өкпе ауруларына қарсы тұрғыштығы төмендеп кеткені байқалады [1].

Романов қойларының мал асылдандырудағы маңызы болашақта өте зор. Себебі олардың теңдесі жоқ тондық қасиеттері, қысқалау қара қылшықтары мен 2,5-3 см ұзындау ашық түсті түбітіне байланысты қалыптасады.

Сапасы жоғары жабағысында әр қылшыққа 5 -7 түбіт талшықтары келеді және одан ұзындау болып өсіп, ұштары орамданған ұсақ тұлымшаларды қалыптастырады.

Қоюлығы жақсы жүннің 1 см² терісінде 2800 талшық саналады, сонымен қатар қысқалау қылшық түбіттің төменгі қабатымен бірге қою сеңсең терінің негізін қалап, жүнді ұйысып калудан сақтайды.

Жабағының ерекше құрылымы жоғары жылу сақтау қабілеттерін қамтамасыз етеді және жұқа мездрамен бірге әлемде бәсекелесі жоқ қой терісін қалыптастырады.

Бір жыл ішінде романов қойлары үш рет қырқылады – көктемде, жазда және күзде, бұл маусымдық түлеуіне байланысты, ал қырқулар кешіктірілсе жүннің сапалары төмендейді. Бір қошқардан 3 кг дейін, ал саулықтан 1,5 кг дейін жүн қырқылады.

Жоғары көптөлдегіштігі, поликүйлегіштігі, бір саулыққа есептегендегі жоғары ет шығымы тағы да басқа ерекшеліктері өнімділік қасиеттерінің жиынтығы бойынша оларды әлемде алдыңғы орындардың біріне шығарады [2, 3].

Аталық іздер өсірудің әдісі биологиялық мәні - ұнамды типтің қойларының шаруашылыққа пайдалы белгілерін сақтап калуда және әрі қарай күшейтуде екенін есте сақтаған жөн [4,5].

Төлдегіштігінің көрсеткіштері жоғары болуы романов тұқымының атын шығарып, әлемге әйгіледі. Төлдегіштік бойынша тұқым стандарты 220% [5].

Ресейлік ғалымдардың [6] зерттеулерінде саулықтардың аталық іздерден тарауы мен жасы олардың төлдегіштігіне шынайы әсерін тигізеді. Мысалы, 18, 267, 3 аталық іздердің саулықтарының төлдегіштігі шынайы жоғары болды бір саулыққа есептегенде 2,75, 2,5 және 2,38 қозы алынды тиісінше. Қанды биохимиялық зерттеудің нәтижелері жаңа етті -тондық сүленің еркек тоқтыларының иммунитеті мен табиғи резистенттілігінің жоғары екенін көрсетті [4-6].

Батыс Қазақстанда өсірілетін түрлі қой тұқымдарының өнімділіктерін зерттеген ғалымдар ғылыми еңбектерінде [7 -9] бағлан және жас қой етін өндіруді молайтуға үшін

саулықтардың көбею қабілеттілігін арттыру мақсатында тәуір әлемдік гендік қорды ұтымды пайдалануды ұсынған.

Зерттеу әдістемесі: Зерттеулер Батыс Қазақстан облысының Қаратөбе ауданының Егіндікөл ауылдық округінің аймағында әжелінетін романов тұқымының қойларымен, жалпы қабылданған зоотехникалық және биохимиялық әдістерді қолданып өткізіледі.

Бақылау және тәжірибе топтары жұптар -аналогтар әдісімен құрылады және олардың саны зерттеулердің мақсаты мен міндеттеріне сай анықталады.

Қойлардың көбею қабілеттілігі, бейімделгіштігі, жерсінуі, резистенттілігі және өнімділігінің көрсеткіштері жасына, ата -тегіне, дене бітім типтеріне байланысты зерттеледі.

Қойлардың көбею қабілетіне зерттеп баға бергенде келесі көрсеткіштер анықталады: ұрықтандырылған саулықтардың саны, бас; бірінші ұрықтандырудан нәтижелі ұрықтанған саулықтардың саны; саулықтардың ұрықтанғыштығы, %; барлық туылған қозылардың саны, бас; соның ішінде тірі туылған қозылардың саны, бас; өлі туылған қозылардың саны, бас; саулықтардың төлдегіштігі, %; жаңа туылған еркек қозылардың орташа тірілей салмағы, кг; жаңа туылған ұрғашы қозылардың орташа тірілей салмағы, кг.

Саулықтардың төл көтеру мерзімінің ұзақтығын ұрықтандырылған және қоздаған күндерінің аралығындағы уақытпен анықталады, бұл ретте ұрықтандырылған және қоздаған күндері бір күн болып есептеледі.

Зерттеу нәтижелері: Романов тұқымының қойларының басты ерекшелігі – еліміздің және басқа да шет елдердің ұлан байтақ жерлеріне, әртүрлі аймақтарында жерсіну, бейімделу және адаптациялық әлеуетінің үлкен екендігін е. Бұл қойлардың жүн жабыны қыста қатты аяздардан, жазда аптап ыстықтан қорғайды, сонымен қатар оларға төтенше ыстық пен суыққа жақсы бейімделуге мүмкіндік береді.

Көршілес Ресей Федерациясының шаруашылықтарында романов тұқымының асыл тұқымды қойларының саны 19,1 мың бас (бұл ауылшаруашылық кәсіпорындарындағы барлық қойлардың 29,5% құрайды), соның ішінде саулықтар 7,5 мың бас.

Асыл тұқымды романов тұқымының қойларын өсіретін аймаққа Ресейдің 13 аймағы кіреді. Бірақ олардың ең көп үлесі келесі өңірлерге тие сілі: Ярослав облысында (10 шаруашылықта 8167 бас асыл тұқымды қой, соның ішінде 2959 саулықтар), Рязан облысында (2 шаруашылықта, 2162 бас қой және соның ішінде 810 саулық) және Москва облысында (1 шаруашылықта 1453 қой және соның ішінде 753 саулық).

Осы мақаланы жазу үшін Самара облысы Кинель ауданы Бобровка селосындағы асыл тұқымды репродуктор «Степь» ЖШҚ (жауапкершілігі шектеулі қоғамында) романов тұқымының қойын өсіру технологиясын зерттеп, зерделедік, қойлардың биологиялық ерекшеліктеріне, өнімділігіне, қозы өсіру, саулықтарды азықтандыру, бағып -күту, қолданудың қыр-сырына қанықтық. Бұл сапарымызға түрткі болған еліміздің кәсіпкерлерінің романов тұқымының қойларын өсіріп, қой шаруашылығы өнімдерін өндіруге қызығушылық танытуы және етті-тондық қой шаруашылығын ғылыммен қамтуға қатысуымыз туралы ұсыныстар жасауы.

«Kazakh Invest» АҚ, «Қазақстанның ет одағының» тағы басқа бизнс құрылымдарының өкілдері қатысқан, өңір басшысы Алтай Көлгіновтың төрағалығымен 2018 жылдың 19 қарашасында өткен Батыс Қазақстан облысының инвестициялар тарту кеңесінде «Kazakh Meat Industry» ЖШС орындаушы директоры Амантай Мурзағалиев «Бордақылау алаңы бар 40000 бас қойға арналған қой шаруашылығы» инвестициялық жобасының таныстырылымын қорғады және қолдау тапты. Аталмыш қой шаруашылығы кешенінің сипаттамасы келесі 1 кестеде берілген.

1 кесте - Егіндікөлдегі романов қой шаруашылығы кешенінің жобалық көрсеткіштері

Көрсеткіштер	Мәні
Қой шаруашылығы кешенінің орналасуы	БҚО, Қаратөбе ауданы, Егіндікөл
Инвестициялардың жалпы көлемі, м лрд тенге	1,7
Инвестиция салымдарының өтелу қайтарылымы, жыл	3
Қой шаруашылығы кешеніндегі барлық қойлар, бас	40000
Асыл тұқымды репродуктордың саулықтары, бас	5000
Тауарлық қойлар, бас	35000
Қой шаруашылығының жалпы жер көлемі, га	25000
Асыл тұқымды репродуктордың жер көлем, га	100
Жайылымдар, га	15000
Шабындықтар, га	10000
Шаруашылықтың түрі	Smart-ферма
Өнім өткізу сегментінің ішкі нарығы	Қазақстан
Өнім өткізу сегментінің сыртқы нарығы	Таяу Шығыс және ТМД елдері

Романов тұқымы Ресейдің Орталық қара жерлі емес аймағының табиғи -ауа-райы жағдайларына жақсы бейімделген солтүстіктік қысқа құйрықты қойлардың тәуір тармағы.

Бұл тұқым Ресейдің бұрынғы Романов -Борисоглеб үйезінде халық селекциясы әдісімен төлдегіштігін жоғарылатуға және қой терісінің сапасын жақсартуға бағытталған сұрыптаумен, сонымен қатар Еділ бойының шалғындарында жақсы ақзықтандыру мен шаруалар аулаларында шағын топтарда бағып -қуту жағдайында шығарылған.

Бұл инвестициялық жобаны іске асыру барысында асылдандыру жұмыстарын ұйымдастырғанда негізгі селекциялық белгілер ретінде саулықтардың төлдегіштігіне, қой терілерінің сапасына, олардың ағзасының резистенттілігіне, табиғат пен технология жағдайларына бейімделу және көбею қабілетіне назар аудару басты міндеттердің бірі.

Романов тұқымының қойларының көбею қабілеттілігінің негізгі көрсеткіші – саулықтардың төлдегіштігі.

Романов тұқымының өнімділік және биологиялық ерекшеліктері өте сирек кездесетін қасиеттер: әр 100 аналықтан 270 қозыдан алынады, оларға поликүйлегіштік немесе жылдың кез келген уақытында ұрықтануға және қозылауға қабілеттілік тән.

Бұл тұқымның 100 саулығынан орташа есеппен 300 қозы алынады, ең көп төлдегіштері тоғыз қозыға дейін туатыны белгілі.

Романов қойларының жоғары өнімділік және өте ғажап биологиялық ерекше ліктерінің арқасында оларды Батыс Еуропаның көпшілік елдерінде өсіреді. Монголия, Канада АҚШ -да романов қойларын өнеркәсіптік будандастыру жүйесінде, сонымен қатар көптөлдегіштік пен поликүйлегіштікті, жоғары тіршілік қабілеті және мол ет өнімділігімен ұшт астыратын жаңа аталық іздер, сүлелер мен тұқымдар құру үшін кеңінен қолданады.

Романов тұқымының қойларын сақтап қалу және жетілдірудің әдістері мен жолдарын іздестіру - ғалымдар мен мамандардың алдындағы зор міндет.

Романов тұқымының қойларының айрықша ерекшелігіне олардың нақты бір кезеңдерде ғана емес, жыл бойы көбейіп ұрпақ беруге қабілеттілігін жатқызуға болады. Бұл физиологиялық ерекшелік бір жылда бірнеше төл алуға, сонымен қатар саулықтардың төлдеуін жылдың жағдайы жақсы уақытқа жоспарлауға мүмкін дік береді.

Көбінесе, екі-үш қозы туатынын ескергенде, қозыларын 7-8 айлығында сойғанда, әр саулыққа есептегенде бір жылда 100 кг жас қой етін және 2 -3 жоғары сапалы жабағы өндіруге болады.

Романов тұқымы тез жетілгіш, он үш-он төрт айлығында ұрғашы тоқт ыларды ұрықтандыруға болады, олардың төл көтеру мерзімі басқа тұқымдармен салыстырғанда жеті күнге қысқа. Алғашқы өнім бес -алты айлығында тоқты жабағысы мен тондық тері алынса, ал 7 -9 айлығында сапалы өте дәмді жас қой еті алынады.

Бұл қасиеттерін толық пайдалану үшін, романов тұқымының қойларын өсірудің қарқынды технологиясын қолдануға ұсыныс жасаймыз.

Тұқымының төлдегіштігі генетикалық тұрғыда айқындалған белгі. Саулықтардың төлдегіштігі және төлді көп өсіру селекцияның тиімділігін арттырудың кепілі, с ебебі қатал сұрыптаудың және ұрпақтар алмасуын жеделдетудің мүмкіндіктері кеңееді.

Романов тұқымының саулықтарының төлдегіштігі 1, 2, 3, және 4 -5 рет қоздағанда тиісінше бір аналыққа есептегенде 2,3; 2,6; 2,6 және 2,7 қозыдан болды. Селекциялық белгілердің ауытқулары мен өзгергіштігі әртүрлі жағдайлардың әсерінен пайда болады, олар ағзаға бір -бірінен тәуелсіз және әртүрлі күшпен ықпалын тигізеді.

Асыл тұқымды романов қойларының өнімділік көрсеткіштері жоғары. Саулықтардың тірілей салмағы 55-60 кг, жүн қырқымы – 1,8-2,8 кг. Жасы толысқан төрт -алты рет қоздаған саулықтардың өнімділік көрсеткіштері жоғары.

Қозылардың туғандағы және саулықтардың алғашқы қозылағандағы салмақтары бойынша сұрыптау тиімді болмақ. Тірілей салмақтың төлдегіштікке ықпалы бар. Бұл екі көрсеткіштің арасында тікелей өз -ара байланыс жоқтың қасы.

Шамасы төлдегіштікке тірілей салмақтан бұрын, саулықтардың ұрықтандыруға дайындығы мен олардың тірілей салмаққа тікелей байланысты қондылығының әсері болуы ықтимал.

Бірінші қоздаған саулықтардың төлдегіштігі және бірнеше қозылағандағы орташа төлдегіштіктің арасында оң корреляциялық байланыс бар(+0,895, $P>0,999$ болғанда). Бұл көрсеткішті ескеріп, саулықтарды көптөлдегіштігі бойынша ерте бағалауды бірінші қозылаудың нәтижелері бойынша жүргізген жөн.

Алғашқы қозылауларында төлдегіштігі жоғары саулықтардың асыл тұқымдылық құндылықтары ерекше жоғары.

Романов тұқымының қойларының жүн жабынының құрылымындағы негізгі ерекшеліктерінің бірі түбітінің қылшықтан ұзын болатыны. Стандартқа сәйкес түбіт қылшықтан 1,5-3,0 см ұзындау. Саулықтардың жүніндегі түбіт пен қылшықтың ара қатынасы 1:7 шамасында (1 қылшық талшығына 7 түбіт талшығы келеді).

Барлық қойлардың дене бітімі мықты, олар қылшық жүнді және жабағылары біркелкі дамыған. Тірілей салмақпен салыстырғанда жүн қырқымының көрсеткіші сыртқы әсерлердің ықпалымен өзгергіштікке аз ұшырайды және үлкен дәрежеде тұқымқуалаушылықпен айқындалады.

Бұл тым ерекше тұқымның генетикалық әлеуеті толық пайдаланылмай жүр. Тұқымды бөлек әртүрлі генотиптік топтарға бөліп өсіру, романов тұқымы қойларының өнімділік сапаларын жақсартудың және молайтудың басты кепілі.

Зерттеу нәтижелерін талқылау: Романов тұқымының теңдессіз ерекшелігін, оның гендік қорының аса құндылығын ескеріп, олардың қандай туыстық топтар мен аталық іздерге жататынынын есепке алып, таза тұқымды өсіру негізгі әдіс болуы шарт.

Саулықтардың төлдегіштігінің өнім өндірудің деңгейін анықтайтындығына байланысты басқа көп селекциялық белгілердің арасында алатын орыны ерекше.

Тұқымның селекциялық белгілерін жақсарту үшін ежелерінің төлдегіштігі жоғары төлдерді сұрыптаған жөн.

Бұл тұқымнан тамаша тондық өнім алынынатына қарамастан, оны ет үшін өсіру экономикалық тұрғыда өте тиімді.

Романов тұқымының қошқарларының орташа салмағы 70 кг, кейде 100 кг жетеді, саулықтар 45-50 кг, үш айлық қозылар енесінен айырғанда 17 кг, ал 9 айлығында 40 кг салмақ тартады.

Романов тұқымының жаңа «Пронский» сүлесінің еркек тоқтыларының тірілей салмағы мен орташа тәуліктік өсімі таза тұқымды романов тұқымының қойларынан 13% басым. Жаңа сүленің 9 айлық тоқтыларының сойыс алдындағы салмағы 49,7 кг, булы ұшасының салмағы 24,3 кг, сойыс салмағы – 25,7 кг, сойыс шығымы 51,6 %, ал романов тұқымы бойынша бұл көрсеткіштер тиісінше 45,1 кг, 21,8 кг, 22,6 кг және 50,0% .

Романов тұқымының саулықтары н еділбай тұқымды қошқарлармен ұрықтандырудан алынған 3-8 айлық будан еркек тоқтылардың орташа тәуліктік тірілей салмақ қосуы 32,7%, ал 8-айлығындағы тірілей салмағы 15,2% таза тұқымды жастастарынан басым түсті.

Жаңа туған қозының және бірінші рет қоздаған саулықтардың тірілей салмақтарының арасында, сонымен қатар тірілей салмақ пен жүн қырқымының арасында оң корреляциялық байланыс анықталды. Осы жерде, корреляциялық белгі неғұрлым жоғары болса, олар бойынша сұрыптау да соғұрлым нәтижелі, әрі сәтті болады.

Романов тұқымының гендік қорын еліміздегі қой тұқымдарының көбею қабілеттерін, еттілік және тондық қасиеттерін жақсартуға пайдалану үшін ғылыми ізденістер мен жобалардың әлеуетін кеңейтудің болашағы зор.

Романов тұқымының қойлары Башқұртстаннан еліміздің Ақмола болысының Ерейментауына әкелініп өсірілуде, бағып -күтуі, табиғаты және ауа-райы жағдайларында үлкен айырма болмауына байланысты олардың жерсінуі мен бейімделуі сәтті өтті.

Романов қойларын өсірудің Ақмола облысында жинақталған оң тәжірибесі оларды Батыс Қазақстан аймағына да әкеліп өсіруге ұсыныс жасауға мүмкіндік береді.

Бұл пікірімізді негіздегенде Самара және Батыс Қазақстан облыстарының ортақ шекарасы мен табиғатының арасында онша айырма жоқтығын, сонымен қатар онда қолданылатын технологияны да міндетті түрде трансферттеу барысында отандық ғалымдардың жетілдіруге ат салысатынын ескердік. Бұған қоса романов тұқымының қойларының жоғарыда тәптіштеп жазылған биологиялық және өнімділік ерекшеліктерінің басымдылықтарына назар аудардық.

Батыс Қазақстан жағдайында романов қой шаруашылығын өркендету туралы ұсыныстар жасалынады, оның негізгі келесі қағидаларын назарларыңызға ұсынамыз:

Табынды толықтыру үшін тек қана түрлері тұқымға тән жақсы жетілген жалқы болып туған ұрғашы тоқтыларды қалдыру;

Аталық қошқарларды ұрпағының сапасы бойынша бағалағанда, ең басты бағалау көрсеткіштері ретінде төлінің енесінен айырғанға және негізгі бонитировкаға (8 -9 ай) дейінгі басының аман сақталуын қолдану;

Саулықтардың көп төлдегіштігін болжау үшін олардың алғашқы төлдеуінің нәтижелерін пайдалану керек. Себебі, бірінші төлдегенде көп қозы туған саулықтар, келесі төлдеулерінде де көптөлдегіштігімен ерекшеленеді;

Көптөлдегіштігінің, өнімділігінің және тіршілік қабілетінің жоғары көрсеткіштерін сақтап қалу үшін табында шаруа шылықта ұзақ қолданылған көп төлдегіш саулықтар мен осы белгілерді жақсартқыш болып танылған қошқарлардың аталық іздерінен алынған төлдермен романов тұқымының табынын толықтыру.

Қорытынды.

1. Жас қой етін өндіруге басымдылық берілгендіктен романов тұқымы халықаралық дәрежеде мойындалған, олардың генетикалық қоры төлдегіштікті көтеріп, барынша көп қозылар мен сапалы бағылан етін алу үшін пайдаланылады. Бұл тұқымның қойлары Франция, Болгария, Венгрия, Испания, Украина, Беларусь, Сербия, Түркия, АҚШ, Қазақстан және басқа елдерге апарылып өсірілуде.

2. Бұл тұқымды өсіретін шаруашылықтарда тауарлық өнімнің құрылымында бағылан және жас қой етінің үлесі 82 % жоғары болуы ықтимал.

3. Романов қойларын өсірудің Ақмола облысында жинақталған оң тәжірибесі оларды Батыс Қазақстан аймағына да әкеліп өсіруге ұсыныс жасауға мүмкіндік береді.

4. Романов тұқымының керемет биологиялық ерекшеліктерін, әсіресе поликүйлегіштігі мен көп төлшілдігін отандық қой тұқымдарының гендік қорын байытуға пайдалану үшін болашақ ғылыми ізденістердің бағыт арын айқындау қажет.

5. Елімізге әкелінген және болашақта әкелінетін романов тұқымының қойларының өнімділігін, көбею және бейімделу қабілеттерін жан -жақты зерттеп, талдап ұсыныстар ұсыну үшін түрлі ғылыми жобалар жасап жас ғалымдардың жарияланған бәйгелерге қатысу белсенділігін арттыру.

6. Романов тұқымының қойларының әртүрлі туыстық топтар мен аталық іздерге жіктеп өсіру арқылы олардың аса құнды тұқымдық қасиеттерін, әсіресе көбею қабілеттілігін сақтауды қамтамасыз қылу.

7. Сұрыптағанда қойлардың тондық сапасының көрсеткіштеріне (бауыр жүнінің қалың өсуіне және жүн қырқымына) ерекше көңіл аударып, олардың арасынан көбею қабілеті жоғарыларын асылдандыру жұмыстарында кеңінен қолдану.

8. Романов тұқымының тауарлық саулықтарын еділбай тұқымының қошқарларымен өнеркәсіптік б ұдандастыруды кеңінен қолданып, Батыс Қазақстанда сапалы әрі дәмді қозы етін өндірудің экономикалық тиімділігін арттыру.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Филинская О.В., Пивоварова Е.А. Возрастные особенности селекционных признаков романовских овец // Повышение уровня и качества биогенного потенциала в животноводстве: сб. науч. тр. по матер. междунар. очно-заочной научн.-практ. конф. - Ярославль: Изд-во ФГБОУ ВПО Ярославская ГСХА, 2016. - С.117-121.

2. Максименко В.Ф., Костылев М.Н., Фураева Н.С. Селекционно-племенные мероприятия по сохранению и совершенствованию генофонда романовской породы овец // Ярославль: Издательство Ярославского научно-исследовательского института животноводства и корموпроизводства, 2010. – 136 с.

3. Арсеньев Д.Д., Лобков В.Ю. Технология романовского овцеводства. - Ярославль: ФГБОУ ВПО «Ярославская ГСХА», 2011. – 268 с.

4. Двалишвили, В.Г. Создание мясо-шубного типа овец в романовской породе с повышенной резистентностью и высокими мясными качествам // VetP harma Farm Animals. - 2013. - №1. - С.62-66.

5. Филинская, О.В. Продуктивность овец романовской породы разных линий // Вестник науки и образования Северо-Запада России. - 2017. - №3. - №2. - С.1-8.

6. Тулебаев Б., Давлетова А.М. Еділбай тұқымының қойларын өсіру тиімділігі // Қоршаған ортаны сақтау – қазіргі күннің басты мәселесі: халықар. ғылым. -практ. конф. матер. // Орал: БҚАТУ, 2005. - I Б. – Б.135-136.

7. Тулебаев Б., Давлетова А.М., Аманғалиева Н. Еділбай қойларының ерекшеліктері. // Индустриалдық-инновациялық саясат: жағдай және дамуы : халықар. ғылым.-практ. конф. матер. – Орал: БҚАТУ, 2006. – II Б. – Б.42-44.

8. Молдашев Г.К., Тулебаев Б., Насамбаев Е.Г. Биязы жүнді әр текті тұсақтардың кейбір белгілерінің жасына байланысты қайталануы //Жаршы. – 1999. -.№7.- Б.19-24.

9. Молдашев Г.К., Тулебаев Б. Батыс Қазақстан мемлекеттік станциясындағы түрлі тұқым қошқарларының өнімділігі // Сб. Науч. Трудов: вопросы экономики, агрономии, зоотехнии, механизации, математики и педагогики. – Уральск: ЗКАУ, 1996. - С.167-169.

РЕЗЮМЕ

В статье на основе современных исследований и передового опыта хозяйств всесторонне описаны продуктивные, биологические, физиологические особенности и воспроизводительная способность овец романовской породы.

В предлагаемой научной статье авторы поделились рекомендациями по использованию их генофонда для улучшения воспроизводительной способности местных пород овец, путём получения максимального количества приплода, повышения показателей плодовитости овцематок, объема и экономической эффективности производства ягнятины и молодой баранины.

Авторы статьи, опираясь на положительный опыт акклиматизации и разведения овец романовской породы в Зерендиновском районе Акмолинской области Республики Казахстан и схожести природных и погодных условия, а также территориальной близости ООО «Степь» Кинельского района Самарской области Российской Федерации с граничащей Западно-Казахстанской областью, оказали всестороннюю поддержку и готовность проектного офиса, созданного при ЗКАТУ, оказывать научное обеспечение инвестиционному проекту

«Овцеводческое хозяйство с откормочной площадкой на 40000 голов овец» ТОО «Kazakh Meat Industry» осуществляемого в Егиндикульском сельском округе Каратобинского района.

RESUME

The article on the basis of modern research and best practices of farms comprehensively describes the productive, biological, physiological features and reproductive ability of sheep of the romanov breed.

The authors shared recommendations on the use of their gene pool to improve the reproductive ability of local sheep breeds, by obtaining the maximum amount of offspring, increasing the fertility of sheep ewes, the volume and economic efficiency of production of lamb and young mutton. The authors, relying on the positive experience of acclimatization and breeding romanov sheep in the Zerendinovskiy district of the Akmola region of the Republic of Kazakhstan and the similarity of natural and weather conditions, as well as the territorial proximity of SLL «Step», Kinselskiy district of the Samara region of the Russian Federation with the bordering West Kazakhstan region, provided comprehensive support and the readiness of the project office created at WKAU to provide scientific support to the investment project «Sheep breeding farm with feedlot for 40,000 sheep» ALL «Kazakh Meat Industry» implemented in the Egindikul'skiy rural district of Karatobinskiy district.

ӘОЖ 68.39.29

Усенова Л.М.¹, ветеринариялық ғылымдарының кандидаты
Асанбаев Т.Ш.¹, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты
Темиржанова А.А.¹, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты
Ахметалиева А.Б.², ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты

¹С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті

²«Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық -техникалық университеті» КеАҚ, Орал қ., Қазақстан Республикасы

«ПОБЕДА» ЖШС ЖАҒДАЙЫНДА СИММЕНТАЛ ТҰҚЫМЫНЫҢ СҮТ ҚҰРАМЫНДАҒЫ СОМАТИКАЛЫҚ ЖАСУШАЛАРДЫ АНЫҚТАУ МЕН ОЛАРДЫҢ СИЫР СҮТІНІҢ САПАСЫНА ӘСЕРІН ЗЕРТТЕУ

Аннотация

Мақалада симметал сиырларының сүтті-етті, етті-сүтті типтерінде сүт құрамындағы май ақуыз құрғақ қалдығы, тығыздық, қышқылдылық мөлшері анықталды.

Сүт құрамына және қасиеттеріне әсер ететін паратипикалық факторлардың әсері келтірілген. Жылдың маусымына байланысты сиыр сүтіндегі соматикалық жасушалардың сандық құрамы талдалған нәтижелері келтірілген.

Симметал сиырларының сүтті-етті типтерінде етті-сүттіге қарағанда май мөлшерінің 0,06% -ға, ақуыз 0,34%-ға төмен екені анықталды. Сүттің құрғақ қалдығы арасында да айырмашылығы сүтті-етті бағыттағыларда ол көрсеткіш 0,3 % кем, тығыздық пен қышқылдылық көрсеткіштерінде де аздап айырмашылықтар байқалады.

Сүттегі соматикалық жасушалардың сандық құрамының шыңы наурыз -сәуір айларында және 1 мл сүтте 1420 мың. Сүттегі соматикалық жасушалардың ең аз мөлшері күзгі кезеңде анықталды. Осы маусымда сүттегі соматикалық жасушалардың саны 210 мыңнан аспайды және 98 мыңнан 210 мыңға дейін өзгереді.

Сүттегі майдың құрамы мен 1 мл сүттегі соматикалық жасушалардың саны арасында теріс байланыс болды және ол -0,01-ден +0,014 аралығында өзгерген

Түйін сөздер: сүт өнімділігі, соматикалық жасушалар, маусымдылық, тұқым.

Тақырыптың өзектілігі. Сүттің санитарлық-гигиеналық және технологиялық қасиеттерін сипаттайтын негізгі көрсеткіштердің бірі - 1 мл сүт құрамындағы соматикалық жасушалардың саны. Дамыған елдерде сүт өнеркәсіптері 1 мл сүттегі соматикалық жасушалардың санына қатаң бақылау жүргізіледі. Соматикалық клеткалардың көп мөлшерде